

– Olen minä synkempiäkin kurssija nähnyt, totesi Seppo Unnaslahti, kun katseli väkeä, joka oli tullut opiskelemaan Kuhmoisten murretta.

Ei eetön mutta pärsistyvää joukko kuhmalaisia

Vesa Koivu

Kolmena maanantaina Kuhmolaan kokoontui innostuneita Kuhmoisten murteen opiskelijoita, kun Seppo Unnaslahti kertoi kielen saloista työväenopiston iltakurssilla.

Paikalliset murteet ovat olleet selvästi erottuvia ja elinvoimaisia siihen aikaan, kun elämä pysyi aloillaan. Uudet elinkeinot, ihmisten siirtyminen liikekannalle ja oppivelvollisuuden tuoma yleiskieli ja nyt viimeksi joukkoviestimet ovat tehneet lopun murteen puhumisesta.

Mutta vielä sentään on Kuhmoisissakin murteen osajia ja murteen puhujia.

Kuhmoinen on murteensa osalta vaihettumisaluetta, Kuhmoisten murre kuuluu savolaismurteiden Päijät-Hämeenryhmään. Längelmäki Kuhmoisten länsipuolella kuuluu hämäläismurteisiin. Raja ei kulje kunnanrajaa

pitkin, vaan jo Sappeessa ja Leppäkoskella, nykyisessä Päijälässä, puhutaan hämeen murretta.

Murretta luonnehtii paikallinen puheenparsi, paikallinen sanasto sekä sanojen taivuttaminen ja puheen rytmi ja jopa nuotti.

Seppo Unnaslahti kertoi niksejä, joilla pääsee alkuun. Kuhmoisten murteessa pitkä vokaali kääntyy mukavasti, aa:sta tulee oa ja ää:stä eä, niin kuin vaikka maa - moa, tai ääni - eän. Ja sitten tietenkin toisinpäin eä:stä tulee ii, niin kuin pimeä - pimii. Uudetkin sanat voidaan lausua kuhmoislaisittain, mutta monta kertaa uudenpuoleiselle sanalle on vanha vastine, esim. sairas - kipii.

Väkiä kun helluntaiepistolassa

Kotiläksyksi kurssilaiset saivat muistella tai selvittää,

mitä jotkut vanhat sanat tarkoittavat. Isäntä tai metsän puut voivat pärsistyä, siis komistua, kasvaa ja tukevoitua. Lähke on toisille epämukavaa kiirettä, jossa on siinä ja siinä, ehtiikö kaiken tehdä. Toisille lähke voi olla mieleistäkin, kun paino on sillä, että urakka sittenkin valmistuu. Välmehtiä on jo epätoivoista hosumista, jossa valmista ei enää synny.

Toisella kertaa piti miettiä liikkumista tarkoittavia teonsanoja, ja niitähän löytyi: tuli, mäni, kavelii. Touvata tarkoittaa määrätietoista eteenpäin menoa. Vöyhkästä kuvaa kiireistä, mutta päämäärätöntä menoa. Silloin kun joku hihtelii, kyse on varovaisesta liikkumisesta.

Kirjoitetusta sanasta ei ole niin helppoa tietää, miten kuhmalaisittain puhutaan, sillä murteen loppuhenkosa, liudennuksia ja puolittaisia ääntiöitä on hankala merkitä

kirjoitukseen. Lausumistakin siis harjoiteltiin.

Lause ”hevonen pääsi irti” kirjoitetaan kuhmalaisittain ”hevonen peäs irk”. Kun sama sanotaan ääneen, hevosen ensimmäinen n pehmenee jo suussa ja jälkimmäinen n muuttuu edessä olevan p:n vaikutuksesta puolittain kohti m-äännettä. Sitten vielä peäsanan loppuun kuuluville nousee heikko j-äänne. Hyväksi lopuksi vielä irk-sana päättyy kuin leikaten.

Työväenopiston kurssi kuului osana Kuhmoisten kunnan 140-vuotisjuhllallisuuksiin.

*kirjallisuutta:
Mummi - suomi -sanakirja
Jämsän äijän murrekirja
Ruolahden kyläkirja*